

शास्त्री के शीप खण्ड

7- 20 व्यापक विज्ञान पुस्तकाली (प्रत्यक्ष खण्ड)

प्रश्न

अन्धकार रूप 921 मद्रव्य मया रीत्या खण्डितम्
अथवा - दशमं द्रव्यं जगते नो मत्र समुत्पन्नं लेख्यः

उत्तर

तमः शब्दो न्यूनत्वात् न व्युत्पद्यते, नीलरूपत्वाच्च
न जलम्। मीलं तमश्च लहीतव्या च द्वा प्रत्यक्षानि ह
तमसाः तमो द्रव्यं रूपवत् 21 कामं वली च व्युत्पन्नं
द्रव्यत्वान्न ह। तमः प्रथित्विवाभाव ए कश्च शब्द-
त्वात्। तमो न जलादप्य तमरूपं नीलरूपत्वादिष्य
उभाया म्भौ मिलित्वा नव द्रव्यं प्लवत म्भा वा वा वा
समं द्रव्यं तमः सुतो नो मतम्।

नय चक्षुष प्रत्यक्षे आलो म सी दृष्ट चक्षुषः
कथं चक्षुष प्लवति वाच्यम् क्व हतुत्वा भावात्
तमश्चा क्षुषे आलो म त्रिषु क्षेपे न चक्षुषः
चक्षुषः माण्डव्युपगमे दोषादिति चेत्।
तमसा रजो 5 भाव रूपता 3 क्षीमा र्णो बोध पत्नी
द्रव्यान्तर म्भ्य कल्प नया अतुल्य रत्न 1 रूपवत्त्वं
प्रतीति म्भ्य रूपता कत्रत्वं प्रतीति र्था लो कप
21 चो पाप्य मी म्भ्य ज्ञाने वेति न रूप
वत्त्वं कर्म वत्त्वं 2 3 चो द्रव्यत्वं सा धीय तु मलमा
प्रतीति आन्तत्वं तत्रैव स्वे क्षीयते मत्रोत्तर
माले वाधः, प्रकृते च त तथैति कथं अन्ति ल्
मिति चेन्न। तमवन्तो दृष्टि रि म्भ्य द्रव्यत्वा क्षी मा 5
मन्त्रादि व्यवाधि कल्प ते शौरवापत्मा लाघवात्
प्रतीते अमल र्मै बोधि ल्पत्मा लीत्। तम एव
द्रव्यं तेज एव तमो 5 भाव इति चेन्न 3 उल्लेख्ये
वत्त्वं प्रतीत्य न्यथा 5 न्युपपत्त्या ते रजो 5 भाव
रूप र्था 5 क्षी मर्तु म्भ्य ल्पत्मा 1 5 5 मे र्नु च य तु म्भ्य
भावश्च तमो 5 भाव ते व्यावशय कत्वं तेजो विशेषा गुणत्वम्।

अमल र्मै ल्पत्मा वि
रा 3 3 लो म्भ्य ल्पत्मा ल्पत्मा
21 1 1 1

7-9-20 211 रानी वि. वि. रव. 05, अं. प्र. 0 पत्र म
 दिनांक ~~...~~ प्रथम लघु सिद्धान्त मी उदी (स गो. ल. प्र.)

- 1 दिशायां सु. यः - आ. उ. स. स. वि. शेष्य
 लि. श. ता. च. त्रि. व. त. व. म. - इति. व. ति. मे. न. नि. नि. व.
 स. मा. स. ह. त. स. मा. स. व. ता. त. प्रा. ति. प. दि. म. सं. श. या.
 वि. ग. म. ति. मा. य. ।
- 2 मू. त. व. ति. - मू. त. व. ति. इति. वि. ग. म. ति. व. त. व. ति.
 ता. द. थ. व. लि. कृ. त. सु. ख. र. ति. त. इ. इ. ति. स. त. ने. स. मा. स.
 ह. त. स. मा. स. व. ता. त. प्रा. ति. प. दि. म. सं. श. या. सु. व. लु. मि.
 पु. नः. ह. त. त. ति. स. मा. स. व. ता. त. प्रा. ति. प. दि. म.
 सं. श. या. वि. ग. म. ति. मा. य. ।
- 3 चो. र. ग. प. म. - चो. र. त. व. म. म. इति. वि. ग. म. ति. व. त. व. ति.
 प. न. च. त्री. म. ये. न. इति. स. त. ने. स. मा. स. ह. त. स. मा. स.
 व. ता. त. प्रा. ति. प. दि. म. सं. श. या. सु. व. लु. मि. इति.
 सु. व. लु. मि. पु. नः. ह. त. त. ति. स. मा. स. व. ता. त. प्रा. ति. प. दि. म.
 सं. श. या. वि. ग. म. ति. मा. य. ।
- 4 रा. ग. पु. सू. वः - रा. शः. पु. सू. वः इति. वि. ग. म. ति. व. त. व. ति.
 इति. स. त. ने. स. मा. स. ह. त. स. मा. स. व. ता. त. प्रा. ति. प. दि. म.
 सं. श. या. सु. व. लु. मि. इति. सु. व. लु. मि. पु. नः. ह. त. त. ति.
 स. मा. स. व. ता. त. प्रा. ति. प. दि. म. सं. श. या. वि. ग. म. ति. मा. य. ।
- 5 पू. र्व. मा. यः - पू. र्व. मा. य. इति. वि. ग. म. ति. व. त. व. ति.
 स. त. ने. स. मा. स. व. ता. त. प्रा. ति. प. दि. म. सं. श. या. सु. व. लु. मि.
 पु. नः. ह. त. त. ति. स. मा. स. व. ता. त. प्रा. ति. प. दि. म.
 सं. श. या. वि. ग. म. ति. मा. य. ।

उ. म. ना. प. ति. -
 (प. म. वि. ग. 210 50 हा.)
 अ. वि. लु. व. पे. न.
 पू. र्व. मा. य.

1 अ. वि. ति.
 इ. ति.
 स.
 ग.
 पि. प.
 अ. उ.
 प्रा. ति.
 2 अ. इ.
 सा. य.
 प. दि. म.
 सु. व. लु.
 प्रा. ति.
 3 पौ. र्व. श. ल.
 पू. र्व. मा. य.
 प. दि. म.
 प्रा. ति. प.
 मा. यः.
 दि. न. प्र.
 म. न. च.
 त. ति. त. व. ति.
 स. व. ता. त.
 4 प. न. च. ग.
 वि. ग. म. ति.
 स. मा. स.
 स. मा. स.
 मा. ति. म. य.
 ग. 210
 अ. उ. व. र. व.

दिनांक 20
2020

शास्त्री द्वितीय खण्ड, विषय - दर्शन, अं. 40 पृ. 20
दर्शन संग्रह

Date
Page

दिनांक - 20

1 स्नेह निरूपणम् - चूर्णादिपिण्डात् आवाहनात् -
धारणानि मित्तमारणोत्तौ सति गुणत्वं स्नेहस्य
लक्षणम् । पिण्डात् आवाहनात् चूर्णा- अन्तर्मा
धृष्टादि कारणानुसंधेयं हेतुं अतो निलक्षणः सयोगः
स्नेहस्यैव हि पिण्डात् आवाहनात् साधारण कारणत
न तु जलादिगत इत्यल्लस्य द्रव सुवर्णसंयोगात्
नापि चूर्णादीनां पिण्डात् आवाहनात् । गुणपदात्
पादात् कालदावतिव्याप्तः चूर्णादिपिण्डात् आवा
हनात् पादात् रूपरसादावतिव्याप्तिरस उभयमुपलभ्य
सत्य स्नेहो जले एव वर्तते नरथ हेतु ।

2 शब्द निरूपणम् - श्रोत्रादि त्रि + तन्दिषा इ ग्रन्थत्वे
सति श्रोत्रेन्द्रिय ग्रन्थत्वे च सति गुणत्वं शब्दस्य
लक्षणम् । श्रोत्रेन्द्रियात्माद्ये शब्दत्वे इ अतिव्याप्ति
वाल्वाप्य गुण इति । चक्षुरपिमाद्यो रूपरसादावतिव्याप्ति
वारणाप्य श्रोत्रेति । सच शब्दोद्भिद्धः - ध्वन्यात्मनो
वर्णान्मम 2 च । तत् ध्वन्यात्मनो मेरी भेदद्वय
वर्तते । वर्णान्मम 2 च संलभ्य भाषा काव्यादि वचः
सच शब्दो गमने एव वर्तते ।

3 बुद्धि निरूपणम् - आहारविहार शब्द प्रयोगादि रूप
व्यवहारात् साधारण कालोत्तौ सति गुणत्वं बुद्धेरङ्गनात्
शान्तिना शब्द प्रयोगात् स च भवा चक्षुः प्रयोग रूप
व्यवहारे चक्षुः साधारण कालोत्तौ । घटादि कालो
दण्डादि अतिव्याप्ति वाल्वाप्य सर्व व्यवहारेति । काला
दावतिव्याप्ति वाल्वाप्य असाधारणोति । सच बुद्धिद्विधा
स्वर्णरस उभय उच्येति ।

अमल नमो भगवते
व्याप्तौ
११०५-सं. १०/१०
कुल जे ना प्रोपिण्डा